

Lalə Akif qızı Məmmədli

*Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun aparıcı mütəxəssisi,
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru*

E-mail: lale23@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0003-0686-3627>

[https://doi.org/10.69682/arti.2026.93\(1\).38-42](https://doi.org/10.69682/arti.2026.93(1).38-42)

YENİ PEDAQOJİ TƏFƏKKÜRÜN TƏLƏBİ – TƏLƏBƏLƏRDƏ FƏAL HƏYAT MÖVQEYİNİN FORMALAŞDIRILMASI

Lala Akif Mammadly

*leading specialist of the Institute of Education of the Republic of Azerbaijan,
doctor of philosophy in pedagogy*

THE REQUIREMENT OF A NEW PEDAGOGICAL THINKING IS THE FORMATION OF AN ACTIVE LIFE POSITION IN STUDENTS

Лала Акиф гызы Мамедли

*ведущий специалист Института Образования Азербайджанской Республики,
доктор философии по педагогике*

ТРЕБОВАНИЕ НОВОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ – ФОРМИРОВАНИЕ АКТИВНОЙ ЖИЗНЕННОЙ ПОЗИЦИИ У СТУДЕНТОВ

Xülasə. Azərbaycanımız 2020-ci ildə tarixi nailiyyətini əldə etdi. Torpaqlarımız düşmən tapdağından azad edildi. Ali Baş Komandan, ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi, Milli Ordumuzun, zabıt və əsgərlərimizin rəşadəti ilə qələbə çaldıq. Ərazi bütövlüyümüz təmin olundu. Hazırda işğaldan azad olunmuş ərazilərdə, şəhər, rayon və kəndlərdə sürətlə və yüksək səviyyədə bərpa işləri görülür, ölkəmizdə dinc quruculuq işləri həyata keçirilir. Cənab Prezident uğurlu daxili və xarici siyasət yürüdür. Belə günlərdə Azərbaycan vətəndaşlarından, o cümlədən şagirdlərdən, tələbələrdən həyatda fəal mövqe tutmaq tələb olunur.

Açar sözlər: yeni pedaqoji təfəkkür, fəal mövqe, fəal həyat mövqeyi, fəal həyat mövqeyinin formalaşdırılması, tələbələr

Abstract. In 2020, Azerbaijan achieved historic success. Our lands were liberated from enemy clutches. We achieved victory under the leadership of the Supreme Commander-in-Chief, President Ilham Aliyev, and thanks to the courage of our National Army, officers, and soldiers. Our territorial integrity was ensured. Currently, rapid and large-scale restoration work is underway in the liberated territories, cities, districts, and villages, and peaceful construction work is underway in our country. The President is pursuing successful domestic and foreign policies. On days like these, the citizens of Azerbaijan, including schoolchildren and students, are called upon to actively participate in life.

Keywords: new pedagogical thinking, active position. active life position, formation of active life position, students

Аннотация. В 2020 году Азербайджан добился исторического успеха. Наши земли были освобождены от вражеских лап. Мы победили под руководством Верховного Главнокомандующего, Президента страны Ильхама Алиева, и благодаря мужеству нашей Национальной армии, офицеров и солдат. Наша территориальная целостность была обеспечена. В настоящее время на освобожденных от оккупации территориях, в городах, районах и селах ведутся оперативные и масштабные восстановительные работы, а в нашей стране – мирные строительные работы. Президент проводит успешную внутреннюю и внешнюю политику. В такие дни от граждан Азербайджана, включая школьников и студентов, требуется активное участие в жизни.

Ключевые слова: новое педагогическое мышление, активная позиция, активная жизненная позиция, формирование активной жизненной позиции, студенты

Azərbaycanımızın tərəqqisi, daha da inkişaf etməsi şəraitində əxlaq amili əməyə, insanların fəaliyyətinə nüfuz edərək, onların yaradıcılığını, elmdə, əməkdə, istehsalatda, mədəniyyət və incəsənətdə, sənayedə, kənd təsərrüfatında, ümumiyyətlə, həyatımızın bütün sahələrdə uğurlarının artmasının real qüvvəsinə çevrilir.

Respublikamız insanlar arasında yeni, daha təkmil münasibətlər əsasında inkişaf edir. Gənc nəsil öz həyatlarının təşkili gedişində bu münasibətlərə cəlb edirlər. Məktəb təhsili şagirdlərin tərbiyələnməsində mühüm rol oynayır, həmin əsasda ali məktəbdə bu istiqamətdə məqsədyönlü işlər görülür. Harada təhsil almasından, harada işləməsindən asılı olmayaraq şəxsiyyət daim təkmilləşmə, tərbiyələnmə, özünü-tərbiyə dərsləri keçməlidir. Yalnız belə olan təqdirdə o, fəal həyat mövqeyinə yiyələnə bilər. Tərbiyə üzrə aparılan işlər tələblərin dünyaya, insanlara münasibətlərini müəyyənləşdirir. Bu əsasda insanın mənəvi xüsusiyyətləri inkişafda olur, mənəvi mədəniyyəti təşəkkül tapır.

Fəal həyat mövqeyinin formalaşdırılması tələbələrə bütün tərbiyə işi prosesində – müəzizə və seminar məşğələlərində həyata keçirilir. Mənəvi normaları sadəcə öyrənmək deyil, onları dərk etmək, hiss etmək, duymaq, davranışında möhkəmləndirmək lazımdır.

Dos. E.R. Hüseynova ümumtəhsil məktəbi şagirdlərində fəal vətəndaşlıq mövqeyinin tərbiyələndirilməsi üzrə tədqiqatlar aparır [1; 6] Müəllifin fikrincə, “Vətəndaşlıq mövqeyinin səmərəli formalaşdırılması üçün yuxarı sinif şagirdlərində vətəndaşlıq məsuliyyətinin, Vətən qarşısında müqəddəs borcun tərbiyə olunmasını tələb edir. Vətəndaşlıq məsuliyyəti özündə aşağıdakı cəhətləri birləşdirir: şagirdin öz hüquq və vəzifələrinə dərk olunmuş və müsbət münasibəti; bu hüquq və vəzifələri cəmiyyətin tələbləri ilə uzlaşdırmağa daxili tələbatı” [1, s. 45].

N. İmamverdiyeva, S. Cəfərova və N. Mirzəliyeva ali məktəblərin magistratura səviyyəsi üçün yazdıqları “Yeniyyət və gənclərin asudə vaxtının təşkili” kitabının [2] bir paragrafını “Yeniyyət və gənclərin fəal həyat mövqeyinin formalaşması” probleminə həsr etmişlər. Müəlliflər “fəal həyat mövqeyi” anlayışının mahiyyətinə aydınlıq gətirmişlər. Diqqət yetirək: “Fəal həyat mövqeyi insanın elmi dünyagörüşünə, kollektivçilik əhval-ruhiyyəsinə malik olmasına, siyasi cəhətdən şüurlu olmasını, sosial hə-

yat tərzini normalarına sahib olması amili kimi rol oynayır. Yeniyyət və gənclərin fəal həyat mövqeyinin formalaşması dedikdə yeniyyət və gənclərin onları və yaşadıkları cəmiyyəti narahat edən bütün müzakirələrdə, qərarlarda, mexanizmlərdə, proseslərdə, fəaliyyətlərdə, kampaniyalarda, fəaliyyət və proqramlarda haqlı iştirakının təmin edilməsidir” [2, s. 69]

Müəllim tərbiyə işinin tələbələrin inkişafına necə təsir göstərdiyinə, tələbənin necə inkişaf etdiyinə, mənəvi təkmilləşmənin yeni pilləyə necə yüksəldiyinə diqqət yetirməlidir. Şəxsiyyətin mənəvi şüurunun səviyyəsi onun davranışını və fəaliyyətini müəyyənləşdirir. İnsanların şüurluluğu nə qədər yüksək olarsa, onların həyat mövqeyi də fəal olur. Şüurun formalaşdırılması prosesi sürəkli və mürəkkəbdir.

Tələbələrə fəal həyat mövqeyinin formalaşdırılmasına hisslərin təsiri böyükdür. Tərbiyədə hisslərə dayaq onun səmərəliliyini artırır. Odur ki, müəllimlərin əksəriyyəti tələbələrin hisslərinə əsaslanır. Fəal həyat mövqeyinin formalaşdırılması zamanı nəzərə almaq lazımdır ki, tələbə ətraf mühitin, müxtəlif həyatı vəziyyətlərin təsiri altında da olurlar. Təşəkkül tapan növbəti təcrübə heç də həmişə ali təhsil müəssisəsinin məqsədlərinə uyğun gəlmir. Odur ki, tərbiyə işini tələbələrin mənəvi təcrübəsini nəzərə alması əsasında qurulmalıdır.

Uşaqlıq, yeniyyət və gənclik illərində ailədə və təhsil müəssisəsində şəxsiyyətin formalaşdırılması – insanın cəmiyyət üçün hazırlanmasının son dərəcə məsul mərhələləri hesab edilir. Böyüməkdə olan nəsil, o cümlədən tələbələr tərbiyə vasitəsilə xalqın maddi və mənəvi sərvətlərinə yiyələnməyə, insanlığın zəngin təcrübəsinə qoşulur. Əməyin, idrakın, ünsiyyətin və s. bu və ya digər sahəsində şəxsi təcrübəyə sahiblənməsi və zənginləşməsi baş verir. Fəal həyat mövqeyinin qazanılması – təhsilalanların sosiallaşmasını, həyata, cəmiyyətə faydalı şəxs olmaq istiqamətində çalışmasını nəzərdə tutur.

Tərbiyə prosesinin mahiyyəti izah olunarkən ictimai münasibətlər təcrübəsinə istinadən böyüyən insanların bütün həyat fəaliyyəti təcrübəsinin formalaşdırılması özünü göstərir. Məhz bu zaman onların dünyaya, ayrı-ayrı insanlara, fəaliyyətə, biliklərə, əməyə çoxcəhətli münasibəti meydana gəlir. Şəxsi təcrübəyə sahiblənməkdə əsas məsələ budur ki, dəyərli, obyektiv yaranan ictimai münasibətlər şüurlu surətdə dərk

edilsin, təhsilalanın xüsusi, özünəxas, şəxsi, subyektiv tələbatına, hərəkət və əməllərinə, motivlərinə çevrilsin.

Münasibətlər, fəlsəfi kateqoriya olmaq baxımından bu və ya digər şəxsin ətraf aləmlə əlaqəsinin dialektikasını əks etdirir. Burada subyektin subyektə münasibəti özünü göstərir.

Münasibətlər, etika elminin kateqoriyası olmaq baxımından insanlar arasında mənəvi-əxlaqi əlaqələr şəklində, xeyir, şər, rəhmdillik və ədalətlik mövqelərindən mənəvi-əxlaqi dəyər halında təzahür edir.

Münasibətlər, pedaqoji kateqoriya olmaq baxımından həmin mövqeyin bir sıra müxtəlif sahələrdə, o cümlədən ünsiyyətdə, qarşılıqlı münasibətlərdə, fəaliyyətdə, kollektivdə təzahürü kimi diqqət mərkəzinə gəlir.

Münasibətlər, psixoloji kateqoriya olmaq baxımından insanın ən ümumi mövqeyi kimi aydınlaşdırılır.

Tələbələrdə fəal həyat mövqeyinin formalaşdırılması baxımından mənəvi münasibətlərin rolu daha çoxdur. Həmin münasibətlər şəxsiyyətin həyat və fəaliyyətinin, demək olar ki, bütün sahələrinə nüfuz edir. Tərbiyə zamanı insanların, o cümlədən tələbələrin elə xassə və münasibətlərinin yenidəntərbiyəsinə, təshih olunmasına ehtiyac olur ki, onlar kortəbii, neqativ təsirlərin gedişində əxz edilir, münasibətlərin və ünsiyyətin həyatdan götürülmüş mənfi təcrübəsində cəmlənir.

Tərbiyə prosesinin məramı insan (tələbə) şəxsiyyətinin təşəkkül etdirilməsidir. Bu zaman ayrı-ayrı şəxslərin özlərinin psixi xassələrindən, xassələrindən, say, tələb və imkanlarından həmin prosesin çox incə asılılığı və şərtlənməsi diqqət mərkəzinə gəlir.

Şəxsiyyətin formalaşdırılmasında müsbət və mənfi qiymətləndirmələrin qarşılıqlı əlaqədə olan dialektikası aydın xarakter alır. O zaman ki, tələbə öz şəxsiyyətinin təkmilləşdirilməsində onların rolunu nəzərə alsın. Öz keyfiyyətlərini, davranış və rəftar tərzini müsbət qiymətləndirilməsi onlara dəyərli münasibətə gətirib çıxarır. Eyni zamanda müsbət keyfiyyətlər yaxşı inkişaf edər, tənqidi təfəkkür tələbənin təkmilləşməsi, özünü tərbiyəsi keşiyində dayanar. Özünüqiymətləndirmə qiymətləndirmənin özünəməxsus formasıdır.

Tələbələrdə fəal həyat mövqeyinin formalaşdırılmasında özünüqiymətləndirmə son dərəcə

mühüm rol oynayır. Özünü qiymətləndirmə müsbət keyfiyyətlərin daha da dolğunlaşmasına, zənginləşməsinə imkan verir. Tələbələrin həyatın bütün sahələrində fəal mövqə tutmalarına şərait yaradır. Tələbə tərəfindən özünün, öz keyfiyyətlərini qiymətləndirilməsi həm də onun yeni mənəvi normaları mənimsəməsinə münasibəti üzrə mövqeyi sayılır.

Mənəvi münasibətlər, mənəvi başlanğıc, mənəvi motivlər, tələbələrin davranış, rəftar, ünsiyyət tərzinin mənəvi təzahürləri vasitəsi ilə şəxsiyyəti ahəngdar və hərtərəfli inkişaf etdirmək sisteminin hər hansı (zehni tərbiyə, estetik tərbiyə, fiziki mədəniyyət, hüquq tərbiyəsi, vətənpərvərlik tərbiyəsi və b.) komponentlərinə daxil olur. Beləliklə, tələbələrin mənəvi təşəkkülünün, əxlaqi saflığının qarşılıqlı zənginləşməsi və onun başqa cəhətlərinin tərbiyələnməsi mümkün olur. Tələbəni tərbiyə prosesinə fəal daxil edə bilsək, özünütərbiyə vasitəsi ilə tələbələrin əxlaqi təşəkkülü daha sərbəst və asan olur. Mənəvi normalar müxtəlif cəhətli əməli fəaliyyətdə, insanlarla qarşılıqlı münasibətlərdə özünə yer alaraq, tələbələrin gündəlik hərəkət, davranış və rəftarlarında, ünsiyyət tərzlərində möhkəmlənir.

Fəal həyat mövqeyinin formalaşdırılması kimi mühüm vəzifənin uğurla həyata keçirilməsi zamanı ilk növbədə tələbələrdə *vicdanlılıq və doğruluğun, borc və məsuliyyət* hisslərinin təşəkkül etdirilməsi qayğısına qalmaq lazımdır.

Vicdanlılıq və doğruluq eyni zamanda yüksək şüurlu intizamla sıx surətdə bağlıdır. Vicdanlılıq yüksək vətəndaşlığa əsaslanmaqdan, Heç də təsadüfi deyildir ki, yalançılıq, məsuliyyətsizlik, vicdansızlıq, işə, vəzifəsinə laqeydlilik, yaltaqlıq, ikiüzlülük və s. bu kimi keyfiyyətlərə, adətən intizamsızlıq kimi yanaşılır. Vicdanlılıq, məsuliyyətlilik və doğruluğun rolu və əhəmiyyəti isə, intizamlılıq çərçivəsini müsbət mənada həttə aşır. Tələbənin haqqında danışılan müsbət mənəvi keyfiyyətləri onun insanlığa, dünyaya, cəmiyyətə, insanlara, özünə bütün münasibətlərinin bünövrəsində dayanır. Bu keyfiyyətlər tələbələrin istiqamətliliyi ilə. Onun əqidəliliyi və ideyalılığı ilə qırılmaz tellərlə qarşılıqlı əlaqədə olur. Bu və ya digər tələbənin prinsipiallığı həmin dəyərli keyfiyyəti qəbul edilmiş prinsiplərə vicdanla əməl etmək və çətin məqamlarda güzəştə getmədən onların müdafiəsində durmaq, insanın mübarizə apardığı vicdanlı-

lıq və düzlüyün, borc və məsuliyyətin təsirli ifadəsinə əsaslanmaq, Azərbaycan cəmiyyətinə xidmət göstərməkdir. Bu ikiüzlülüyə, riyakarlığa, haqsız və qərəzli tənqiddə önəm verməyən həqiqi yoldaşlıq ruhunun kollektivçilik ruhunun ifadəsidir. Bu, ictimai mülkiyyətə məsuliyyətli və vicdanlı münasibətin təməlidir. Bu, ailə münasibətlərinin, nikahın, valideyn və övladların münasibətlərinin zəruri mənəvi bazasıdır. Ümumiyyətlə, vicdanlılıq insanın, o cümlədən tələbənin şəxsi vicdanının timsalıdır.

Tələbədə vicdanlılığın tərbiyə olunması onun həyat və fəaliyyətinin, ünsiyyət mühitinin mənəvi baxımdan sağlamlaşdırılmasını və təmizliyini şərtləndirir. Həmin mənəvi keyfiyyətlər vicdan, borc, məsuliyyət, doğruluq, namus, ismət, milli və şəxsi şərəf və ləyaqət kimi mühüm hisslər kimi əlaqəli normaların əsasıdır.

Tərbiyə nəzəriyyəsində çox zaman belə suala cavab axtarılır: təhsilənlərin mənəvi tərbiyəsində birinci yeri tutan nədir – onun şüurunun formalaşdırılması, yoxsa davranış təcrübəsinin təşəkkül etdirilməsi? Təbii ki, bu sual fərqli cavablar verilir. Gəlin biz özümüz bu suala cavab tapaq.

Fikrimizcə, haqqında söz açılan problemin düzxətli və birtərəfli həlli düzgün ola bilməz. Əxlaqi şüura etikanın nəzəri əsaslarının daxil olunması və əməli fəaliyyət vaxtı möhkəmləndirilməsi verbalizm (*söz oynatmaq*) meydana gətirir. Mənəvi tərbiyədə söz zorakılığını yaradır. İnsanın, o cümlədən tələbənin mənəvi baxımdan formalaşmış təşəkkül tapmasından ötrü onun mənəvi şüurunun tərbiyələndirilməsi vacibdir.

Beləliklə, anlayışları əsasən dəqiq göstərir, ancaq işdə onlara əməl etmir. Bu, bir həqiqətdir ki, mənəvi şüura özünəməxsus təsir olmadan tələbənin hərəkət və əməllərinin təsadüfi xarakterə malik olması mümkündür. Belə hallarda ümumiləşdirmə və mənəvi davranışın sistemini müəyyən etməz. Odur ki, gəldiyimiz nəticə belədir: tələbənin mənəvi şüurunun, mənəvi davranışının və mənəvi qurulmasında xüsusi diqqət istəyir.

Tələbələrə fəal həyat mövqeyinin formalaşdırılması kimi mühüm işə onlar hələ kiçik yaşlarında olarkən başlamaq lazımdır. Deməli, bu sahədə ailə, valideynlər, ailənin digər yaşlı üzvləri məsuliyyət daşıyırlar.

Ölkəmizin Əsas Qanununun – Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının “Nikah hüqu-

qu” adlanan 34-cü maddəsi beş bənddən ibarətdir. Maddənin 3-cü bəndində deyilir: “Nikah və ailə dövlətin himayəsindədir. Analıq, atalıq, uşaqılıq qanunla mühafizə edilir. Dövlətimiz çoxuşaqlı ailələrə yardım göstərir” [3]. Bu bəndə görə, dövlət nikah və ailənin qayğısına qalır, analıq, atalıq, uşaqılıq qanunla qoruyur.

4-cü bənddə deyilir: “Ər ilə arvadın hüquqları bərabərdir. Uşaqlara qayğı göstərmək, onları tərbiyə etmək valideynlərin həm hüququ, həm də borcudur” [3]. Ölkəmizin Əsas qanunu ər ilə arvadın hüquq bərabərliyini elan etməklə yanaşı uşaqlara qayğı göstərməyi, onları tərbiyələndirməyi valideynlərin həm hüququ, həm də borcu hesab edir.

Deməli, ailədə tərbiyə sahəsində valideynin vəzifələrinə həm də onlarda fəal həyat mövqeyinin formalaşdırılması kimi mühüm bir vəzifə daxil edilmişdir.

4-cü maddənin 5-ci bəndində göstərilir: “Valideynlərə hörmət etmək, onların qayğısına qalmaq uşaqların borcudur. 18 yaşına çatmış əmək qabiliyyətli uşaqlar əmək qabiliyyəti olmayan valideynlərini saxlamağa borcludurlar” [3]. Konstitusiyamız uşaqlara münasibətdə atalarının hüquq və vəzifələrini müəyyənləşdirməklə yanaşı eyni zamanda valideynlərə münasibətdə uşaqların da hüquq və vəzifələrinə aydınlıq gətirmişdir.

Ümumtəhsil, orta ixtisas və ali təhsil müəssisələrinin qarşısına da mühüm vəzifələr qoyulmuşdur. Deməli, fəal həyat mövqeyinin formalaşdırılması üzrə iş ailədən sonra təhsil müəssisələrində də davam etdirilir. “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanununda bu xüsusa yazılmışdır: “Maddə 4. Təhsilin əsas məqsədi:

1. Azərbaycan dövləti qarşısında öz məsuliyyətini dərk edən, xalqının milli ənənələrinə və demokratiya prinsiplərinə, insan hüquqları və azadlıqlarına hörmət edən, vətənpərvərlik və azərbaycançılıq ideyalarına sadıq olan, müstəqil və yaradıcı düşünən vətəndaş və şəxsiyyət yetişdirmək;

2. milli-mənəvi və ümumbəşəri dəyərləri qoruyan və inkişaf etdirən, geniş dünyagörüşünə malik olan, təşəbbüsləri və yenilikləri qiymətləndirməyi bacaran, nəzəri və praktiki biliklərə yiyələnən, müasir təfəkkürlü və rəqabət qabiliyyətli mütəxəssis-kadrlar hazırlamaq”dır [4].

Bu maddədə fəal həyat mövqeyinin formalaşdırılmasının adı çəkilməsə də, qeyd olu-

nan mənəvi keyfiyyətlərin tərbiyələndirilməsi son nəticədə gənc nəslə həyatda fəal mövqə tutmağa hazırlayır.

Yuxarıda deyilənlərdən aşağıdakı nəticəyə gəlmək mümkündür: yeni pedaqoji təfəkkürün tələbə həm də budur ki təhsilalanlarda, o cümlədən tələbələrə sistemli, ardıcıl, məqsədyönlü şəkildə fəal həyat mövqeyi formalaşdırılsın. Bu

istiqamətdə pedaqoji kollektiv üzvlərinin sözləri gücləndirilsin.

Problemə aktuallığı. Fəal həyat mövqeyi tərbiyəsi hər zaman lazımdır. Problem az tədqiq olunduğundan bu məsələnin araşdırılması vacibdir.

Problemə yeniliyi. Tələbələrə fəal həyat mövqeyinin formalaşdırılması problemi diqqət mərkəzinə gətirilir.

Problemə praktik əhəmiyyəti. Gənc tədqiqatçılar bu məqalədən bəhrələnməyə bilərlər.

Ədəbiyyat

1. Hüseynova, E.R. Şagirdlərdə fəal vətəndaşlıq mövqeyinin formalaşdırılması təhsil müəssisəsinin mühüm vəzifəsi kimi // -Bakı: Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun Elmi əsərləri, 2023, № 6, s. 44-47.
2. İmamverdiyeva, N. Yeniyetmə və gənclərin asudə vaxtının təşkili: ali məktəblərin magistratura səviyyəsi üçün / N. İmamverdiyeva, S. Cəfərova, N. Mirzəliyeva. – Bakı: Füyuzat, -2023. -136 s.
3. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. <https://e-qanun.az/framework/897>
4. “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunu. <https://e-qanun.az/framework/18343>
5. Abbasov, A.N. Pedagogika: Müntəxəbat: Dərs vəsaiti / A.N. Abbasov, R.R. Məmmədşad, L.A. Məmmədli. -Bakı: Mütərcim, 2020. – 608 s.
6. Hüseynova, E.R. Yuxarı sinif şagirdlərində fəal vətəndaşlıq mövqeyinin formalaşdırılmasında Azərbaycan ailəsinin rolu // -Bakı: Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun Elmi əsərləri, 2018, № 2, s. 13-18.

Redaksiyaya daxil olub: 04.02.2026